

Д. О. Вакарчук

студент II курсу ОР Бакалавр

спеціальність **G18 «Геодезія та землеустрій»**

науковий керівник: **Н. В. Данілова**

канд. геогр. наук, ст. викладач кафедри агрометеорології та агроекології

ГІРСЬКІ ЛАНДШАФТИ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

Актуальність теми. Українські Карпати є частиною великої гірської системи, яка утворилася приблизно 25 млн років тому. Формування гір триває донині, про що свідчать повільні підняття окремих ділянок гір і періодичні землетруси. У Карпатах сформувалася найгустіша річкова мережа в Україні, а кількість сонячного тепла й опадів зумовила оригінальність і розмаїття рослинності й тваринного світу Карпат. В Українських Карпатах існує багато екологічних проблем: вирубування лісів, розорювання Закарпатської низовини тощо.

Мета роботи. Охарактеризувати гірські ландшафти Українських Карпат, їх особливості у зміни з висотою, сучасне використання та охорону.

Результати досліджень та їх аналіз. Карпати - гірська система, що розташовувана в центрі Європи в межах п'яти європейських держав: Словаччини, Чехії, Польщі, України та Румунії. У межах України лежить лише частина цієї гірської системи – Східні, або Українські, Карпати займають 6 % території України та простягаються смугою з північного заходу на південний схід [1].

Українські Карпати – гори, які займають крайню західну частину України, вони є складовою великої гірської системи (рис.1). Саме в Карпатах розташований цент Європи – село Ділове Рахівський район. Площа гірської системи 24 тис. км², а разом із Передкарпатською височиною та Закарпатською низовиною – 37 тис. км² [2].

Українські Карпати середньо високі гори, що сформувались в альпійську епоху горотворення. Найвища точка (г. Говерла, 2061 м) знаходиться в масиві Черногора. Особливості геологічного розвитку зумовили накопичення різноманітних корисних копалин. У горах спостерігаються тектонічні рухи, які приводять до деформації рельєфу та сейсмічної активності.

Залежно від особливостей рельєфу, клімату, висотної поясності та господарського використання в Українських Карпатах виділяють такі фізико-географічні (природні) області: Передкарпаття, Зовнішні Карпати, Вододільно-Верховинські, Полонинсько-Черногорські, Рахівсько-Чивчинські й Вулканічні Карпати та Закарпатська низовина, - що відрізняються своїми природними комплексами й інтенсивним господарським освоєнням.

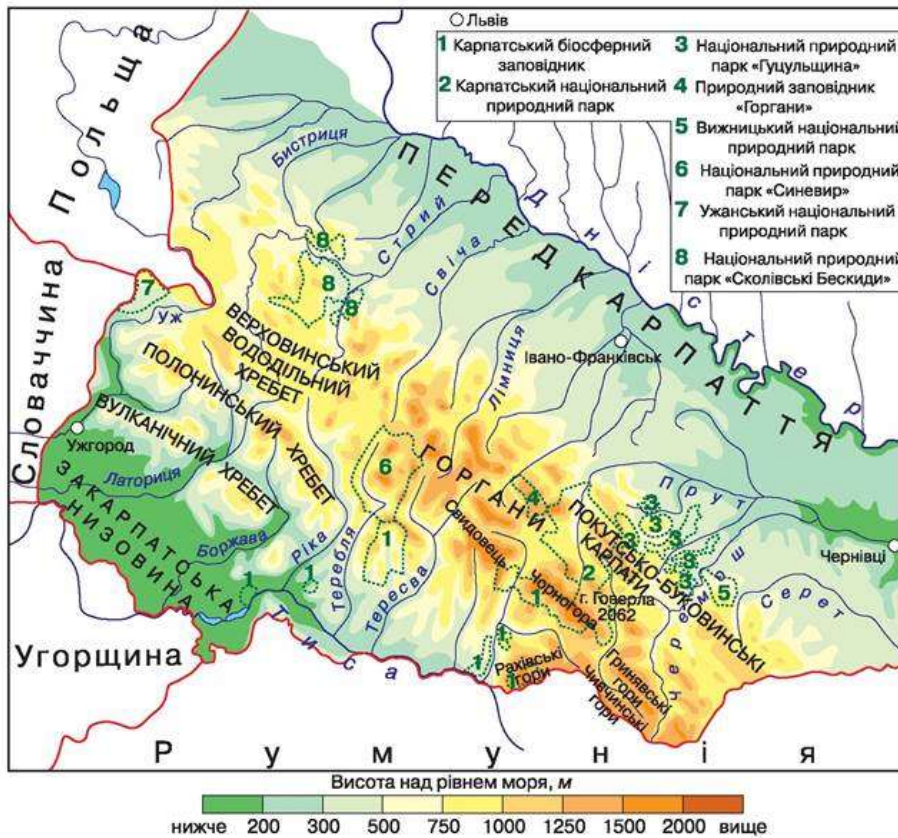

Рисунок 1 – Карта Українських Карпат.

В Карпатах виявлені корисні копалини: нафта, газ, самородна сірка, кам'яна та кухонна солі, буре вугілля, родовища вапняків. Особливу цінність представляють мінеральні джерела Трускавця, Моршина, Свалява.

Клімат північно-східних і південно-західних схилів Карпат істотно розрізняються: південно-західні схили тепліші (на 20°C) і вологіші (на 100-200 мм/рік) порівняно з північно – східними; Існують відмінності в кліматі Передкарпаття, Карпатами і Закарпаттям.

У Карпатах сформувалися різноманітні ґрунти. У Передгір'ї поширені дерново-підзолисті ґрунти, вище на висоті 1200-1400 м - бурі гірсько-лісові, на висоті 1500-1600 м – сіро-бурі, вище 1600 м – гірсько-лучні ґрунти.

Склад рослинності різноманітний. Тут зосереджено 15% усіх лісів України, де зростають 70 видів дерев і чагарників. Серед них чимало реліктових видів, наприклад, модрина і кедрова сосна – релікт льодовикового періоду. Також зустрічаються тис ягідний, ялівець козацький, ясенець білий, едельвейс. Рослинність полонин субальпійська (костриця, арніка, горниця, брусниця, рододендрон) [3].

Карпати справедливо називають природним звіринцем: 74 види ссавців, тобто ¾ усіх, що водяться на території України . Представник дубових і букових лісів – дикий кабан, краса карпатських лісів –

благородний олень і козуля. Є хижаки- дикий лісовий кіт, рись, вовк. Володарем диких Карпат називають бурого ведмедя.

У Карпатах яскраво виражена вертикальна (висотна) поясність, тобто зміна природи в горах від підніжжя до вершин, причина зміна температури з висотою, різна кількість опадів. Виділяють наступні пояси: передгірний низькогірний, середньогірний, субальпійський та альпійський [1].

У Карпатах відбуваються такі несприятливі явища і процеси, як водна ерозія, повені, паводки, селі, снігові лавини, зсуви, вітровали, землетруси.

Карпатські ліси славляться своєю величезною біорізноманітністю. Ліси Карпат – це справжній скарбниця природної краси та різноманітності. Ліси також мають важливе природоохоронне і протиерозійне значення. Неправильна організація суцільних вирубок лісу та знищення лісів на водозахисних смугах уздовж річок і по межі полонин привели до оголення схилів і як наслідок – до селевих потоків, ерозії, катастрофічних паводків.

Для збереження унікальної природи в Карпатах створені природоохоронні об'єкти, їх понад 1400, серед яких Карпатський біосферний заповідник, який внесений до Списку світової природної спадщини ЮНЕСКО та національний парк «Синевір» [4].

Висновки. Внаслідок господарської діяльності людини у природі Українських Карпат відбулись значні зміни. Майже вдвічі зменшилась лісистість, значно зменшилась верхня межа лісу, на великих площах природні ліси замінені штучними насадженнями. Які є нестійкими до вітровалів. Усе це загрожує зникненню ендемічних рослин і тварин. Щоб зменшити їх наслідки ми пропонуємо наступні заходи:

- закріпляти береги річок гідротехнічними спорудами;
- вести впорядковану вирубку лісів на прилеглих до річок ділянках;
- закріплювати схили дерново-чагарниковими насадженнями;
- створювати бар'єри для вітру - захисні смуги, розташовані вздовж навітряного боку;
- проводити терасування – створення ступенів на схилах.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Гостюк З. В., Мельник А. В. Покутські Карпати в системі фізико-географічного районування Українських Карпат. *Фізична географія і геоморфологія*. Київ, 2017. Вип. 4 (88). С. 12–21.

2. Гетьман В. І. Українські Карпати. Ландшафтно-рекреаційні ресурси. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 136 с.

3. Маринич О. М. Фізико-географічне районування України. Національний атлас України. К.: ДНВП Картографія, 2009. С. 228–229.

4. Національний природний парк «Синевір». URL: <https://wownature.in.ua/season/natsionalnyy-pryrodnyy-park-synevir/>.